

Minder fra en strandgård

To søskende, Verner Jensen og Claudia Sørensen,
fortæller erindringer fra Bjergnæsgård i Ølund

En lille karl på Bjergnæsgård - Verner Jensen fortæller

Som årgang 1917 mindes jeg stormfloden i 1921. Det var i oktober måned, at vandet gennembrød digerne ved Lammesø og fortsatte i Fjordmarken, hvor spærrediget mellem Lammesø og Fjordmarken også blev gennembrudt.

Vi havde 20 tønder land på hver side af diget, og på strandengen i Fjordmarken gik der ungreter. Imellem agrene var der gravet afvandingsgrøfter, som havvandet allerede havde oversvømmet, så en del af dyrene måtte en tur i vandet, inden min far og karlene fik dem gennet hjem. Vandet kom først helt væk om foråret, og vi sejlede i lang tid mellem Ølund og Lammesø, senere kunne man følge vejen med hest og vogn.

Vi gik i skole fra 8 til 15. En times frokostpause. Når vi drenge havde gymnastik, varede skoledagen til 16. Pigerne havde ikke gymnastik, de lærte syning.

Vi gik kun i skole hver anden dag, men det var ikke ensbetydende med, at der var legedag ind imellem, i det mindste ikke for vores vedkommende, vi hjalp til hjemme. Da vi var to drenge med to år imellem, passede det sådan, at enten var jeg eller også Robert i skole, og den anden var så hjemme. Efter vi var blevet 10 år, kunne vi nok hjælpe i mark og stald som tredje karl, og vi havde vort eget spand heste.

I høsten ”fliede vi til”, som vi sagde, vi hjalp med at bære kornnegene ind til karlene, så de kunne blive sat på gulvet eller op på stænget. Om vinteren gik det den modsatte vej, da stod vi oppe på stænget og kastede negene ned til tærskemaskinen.

Bjergnæsgård, Ølundgyden 42. I baggrunden Ølundgårdens lade.

Om foråret ved såning skulle der bl.a. passes tude, det vil sige, at vi gik bag såmaskinen og rensede såtraktene, der slæbte hen over jorden. De blev tit fulde af græs og jord. Til rensning brugte vi et rensespyd, som vi satte foran traktten. For enderne af marken sørgede vi for at få vipet trakttene op, så sæden ikke blev spildt.

På marken var der engang fundet et femspyd, muligvis fra svenskekrigen, ca. 1 m langt og til at sætte på en stage, men det kunne desværre også bruges som såspyd og blev slidt op.

Vi bandt op efter leen, ikke alene når der blev høstet for, men også når der blev høstet rajgræs eller rug til taghalm, det var med slåmaskine, og så stod vi på en række med passende afstand – karle, piger og drenge og bandt neg – det kunne være strengt, men også en slags fest, især når madkurvene skulle deles. Om eftermiddagen vankede der ofte kaffe med æbleskiver. Det var også skik i høsten, hvor man på gode dage arbejdede til solnedgang. Det vi dårligst kunne lide var at samle sten om foråret!

Robert og Verner hjalp gerne til – her på vej i marken.

I stalden blev vi tidligt sat til at hjælpe. Vi passede grisesøer, når de skulle fare, det var ofte om natten, det var nu mest mig, da jeg altid har været glad ved at arbejde med dyr.

Malkning var vist mest efter lyst, da vi altid havde fodermester, alligevel var jeg ret god til det, og kendte alle køerne og deres afstamning inden jeg var 12 år.

Søndag formiddag var der altid travlhed, hestene blev striglet ekstra godt, staldgangene blev fejet mere grundigt og strøet med sand. Gårdspladsen skulle være fejet og indkørslen revet inden kl. 10, hvor der var formiddagskaffe.

Til hverdag om sommeren var arbejdstiden kl. 5 til 5.45, hvor der var staldarbejde og morgenmad. Kl. 6 kørte vi i marken med hestespand og madpakken i muleposen, mulemad, som vi sagde, og som vi indtog kl. 9- 9.30. Middag kl. 12 med pause til kl. 13.30. Hjemme igen kl. 18 og en halv times staldarbejde. Aftensmad kl. 19 og aftenkaffe kl. 21.

Om vinteren, fra november til marts, var det en time kortere i hver ende af dagen, men så var der heller ingen frokost kl. 9.

Forkarlen passede heste om aftenen, de fik det sidste foder kl. 21.15, så havde han fri.

Man skulle tro, at vi børn aldrig fik tid til at lege, det var ikke tilfældet, vi havde mange gode timer med kammerater, ikke mindst ved stranden.

Jeg var ofte med min far til marked på Sortebrødre Torv i Odense, han handlede lidt ind imellem, det er sket, at jeg har redet en hest til marked og en anden hjem.

Far kørte også meget, vi havde en Landauer (også kaldet ponyvogn, så var der intet kuskese). Vognen var lakeret gul, der var rødt indtræk og højt kuskese. Vi havde to sorte Oldenborger køreheste (det var forkarlens spand i marken), seletøjet var med blanke ringe og spænder samt lakpuder. I 1926 var vi kørende til Odense, hvor der var ringridning, og min søster og far deltog på hver sin af kørehestene.

Pige på Bjergnæsgård. Claudia Sørensen fortæller

Noget af det tidligste jeg kan huske er turene ud i marken, hvor jeg red på den store vædder. Når far gik i marken med fårene, blev jeg resolut sat op på vædderen, og der sad jeg så og holdt godt fast i ulden. Jo, jeg blev tidligt glad for at ride. Jeg var kun 5 år, da jeg fik min egen hest, en islænder, der hed Isak. Jeg hang på den hest altid og tilbragte megen tid i hestestalden. Hestepjank! sagde far, jeg skulle jo også hjælpe til på gården.

Vi gik i skole i Hessum, først hos frk. Hansen i forskolen, så hos lærer Pedersen. Han var meget grundtvigiansk, det var far også.

Vi blev dygtige til at sy i Hessum Skole. Jeg syede selv mit undertøj til mit konfirmationsudstyr, en chemise med tunger og hulbroderi med tilhørende bukser, ligeledes med broderier i hvidt lærred. Bukserne var såkaldte klapbukser, hvor en klap blev knappet op på siderne.

Om sommeren legede vi hver aften ude på vejen. Der var jo ikke asfalteret dengang, så det var godt at "spille trille" på vejen. Vi var mange børn i Ølund, og vi havde hver en "mødestav", det var en stang med en klods slået på i enden, nærmest som en ishockeystav. Vi var to hold og spillede nu til hinanden, og med stavene mødte eller holdt vi trillen på vejen. "Trillerne" blev skåret ud af en træstamme og var på størrelse med en underkop. Vi spillede indtil klokken godt ni, så blev der råbt: "Kan I så se at komme ind i seng"!

Søndag eftermiddag blev kaffekurven ofte pakket og nydt ved fjorden, fortæller Claudia. Mor bagte en dejlig julekage med solbær i, som vi spiste med smør på. Her er vi alle, far og mor (far med langpiben), og vi fire børn, og så foxterrieren "Kvik", der altid var med. Regner, den ældste af os, sidder med Kvik. Regner var lige blevet konfirmeret og havde fået en pibe og en pakke shagtabak i konfirmationsgave, piben skulle absolut med på billedet. Robert sidder med sin pibe i midten og Verner bagest. Jeg selv havde dengang lange fletninger.

Jeg husker vinteraftenerne hjemme på Bjergnæsgård. Vi sad alle i køkkenet, min far og mor, karlene og os børn. Far læste Fyns Tidende, mor strikkede strømper eller reparerede tøj, drengene lavede løvsavsarbejde, jeg selv kunne godt lide at tegne. Vi var altid mindst en halv snes stykker, og det var dejlige aftener.

Alle vi børn hjalp meget til. Både inde og ude. Mor havde sin store, elskede have, hvor vi hjalp til. Inde var der de hvidskurede gulve. Der var hvidskuret gulv i storstuen og i de to karleværelser, som jeg holdt. Det ene værelse var til fodermesteren, det andet til de to karle. Under krigen måtte jeg nøjes med en gulvklud af sækkelærred, og sæben var hjemmekogt af et selvdødt dyr, føj, som det lugtede at koge sæbe.

Senere lærte jeg at koge bøgetræsaske og soda i en gryde. Det koges omkring en times tid. Man lader nu asken bundfælde sig og tager så oven af – dét kan skure! Det er hårdt for hænderne, men godt for gulvene.

Vi fik pandekager hver lørdag. Robert var ferm til at vende dem i luften. Bagefter hjalp vi hinanden med at vaske op, også Verner og Robert måtte hjælpe til. Vi fik selvfølgelig fisk en gang om ugen. Friske fisk! Drengene sejlede ud til en kvase, der lå ude på fjorden og trak vod. Senere kom der en fiskehandler rundt med en kasse bag på cyklen, men fiskene, som blev hentet direkte på fjorden, var nu uforlignelige. I sildetiden lavede vi selv spegesild, de blev lagt i saltlage og i pres. Inden de kunne spises, måtte de først vandes ud i mælk.

Da jeg var barn, havde vi pige i huset, men da jeg blev en 16-17 år, blev jeg enepige på gården. Jeg arbejdede stadig både ude og inde. Det var en skræk at muge ud i hønsehuset, Uh, at komme ind med hønseopper på benene!

Senere fik jeg bl.a. plads på herregården Langeskov på Sydbyn, det var i øvrigt fru Hvenegaards barndomshjem – fra Hvenegaard var fru på Ølundgård.

*Claudia kunne vist ride,
før hun kunne gå!
Her er hun på hol-
steneren "Lizzen", en
dygtig dressurhest,
men lidt tung i det.*

Som frue på Emmelevgård opdrættede Claudia fuldblodsheste, og i 1972 havde hun den fornøjelse, at hesten "Laredo" kom ind som nr. 1. "Dansk galopsejr i Wien" skrev aviserne med store overskrifter om begivenheden, hvor Laredo var "den bedste blandt alle dagens vindere."

Ung i Ølund. Verner Jensen fortæller

På den tid var der intet forsamlingshus, så blev der afholdt fastelavnsgilde og høstfest i en vognport eller storstue, det var altid de stedlige musikanter, der spillede, nævnes kan Per Clemmesen (murer), Klintebjerg, Jens Peter Jensen (sadelmager), Hessum, og Rasmus Rasmussen (Rasmus Lammesø), de to første havde landbrug til ejendommen, Rasmus var selvejer på Lammesø, der var fire huse mere, men det var husmænd på Ølundgården.

Bryllupper, barkedåb og konfirmationer holdtes altid i hjemmene, ved de store fester stod spillemændene i gården og tog imod vognene med gæsterne ved at blæse en fanfare.

Jeg har fået fortalt, at ved en sådan lejlighed kom min bedstefar også kørende, så siger den ene spillemand, nu skal Hans Chr. Poulsen have et ordentligt trut, med det resultat at hestene slog et slag til siden og min bedstemor faldt af og brækkede armen.

Nu jeg er ved fester, skal ikke glemmes ringriderfesten om sommeren. den blev afholdt på engen bag Ølundgården, og egnens karle trænede flittigt en tid før stævnet. Efter ridningen blev der festet i kornmagasinet på Ølundgården. Der har også været afholdt fest i Lundskoven, som også hører til gården, her står en mindesten for general Engelsted, den står i dag i haven på Ølundgården. Foreningen, der holdt ringridning, hed Hessumforeningen af 1927.

Karlene red også fastelavn, hvor min bror, og senere jeg, deltog, det var meget festligt. Først kom forriderne, så vognen med spillemænd og klovne, derefter konger og prinser med følge og fanebærere, påklædning var hvid skjorte og rødt skærf. Huerne kunne være lidt forskellige. Om aftenen var der bal, hvor der skulle kåres dronning og prinsesse. Vi drenge gik fastelavn i skoledistriktet fra tidlig morgen til aften, det var fastelavnsmandag, hvor karlene red lørdagen før. Vi var en tro kopi af de voksne, ligeledes fest om aftenen. Rasmus Lammesø fulgte os troligt hele dagen og spillede om aftenen i mange år.

Hvorledes gik så vinteraftenerne på den tid? Som regel læste min far højt af en bog en times tid før kaffetid, og man gik vel tidligere til ro førhen. Der var også megen selskabelighed især op mod jul, og så var der pøsegilder. Når grisen var slagtet, blev omgangen budt, og så var det bedste af grisen ellers væk, resten blev nedsaltet eller henkogt. Ved et sådant gilde blev der spillet kort, konerne i én stue og mændene i en anden, og den blå tobaksrøg fra cigarer og langpiber lå tykt under loftet. Mændene spillede l'hombre og konerne rommy eller lige ud, mine bedsteforældre spillede ofte hjerterfri.

I folkestuen kom der ofte nabokarle og piger, der blev snakket og spillet kort, vi havde jo ikke radio før 1929, hvor vi fik et krystalapparat. Elektricitet var vist 1924. Karlelønnen på den tid var ca. 400 kr. for et år. I min første plads i 1934 fik jeg 480 kr. for et år, i den plads var der endnu petroleum til lys og kraft.

Der var også foredrag eller oplæsning i forskolen. Foredragsholderne overnattede, når de var ude at læse op, herved havde vi også overnatning ind imellem. Men så blev forsamlingshuset bygget, og så skete der ligesom en forandring, idet hele sognet mødte op, hidtil havde det været skoledistrikterne, der holdt sammen.

Af idræt var der tidligere kun gymnastik, som jeg var glad for, og jeg deltog nogen gange til stævne i Glavendruplunden, men så skete der noget – der kom idrætsplads i Hessum. Håndbold og lidt fodbold kom i gang, det har jeg aldrig deltaget i, da jeg ville ud at se andre forhold, så i årene fremover skiftedes min bror og jeg til at have pladser forskellige steder på Fyn, tillige militærtjeneste og landbrugsskole.

Besættelsesår

Så kom krigen i 1940, og tiden blev skruet 15 år tilbage pga. rationering m.m.. Vi kogte sukkerroer til sirup, og en død gris blev kogt til sæbe, hvede blev malet til mel, godt nok ikke helt legalt, og så avlede vi "Virginia" tobak. Bladene blev syet sammen og hængt til tørre om vinteren, de ældre røg det i langpiberne. Nu var det også sket med at køre bil, og personvognene blev klodset op, lastvognene kørte på generatorer, med brænde og senere kul. Min bror Robert, der var fragt- og vognmand, har kørt til København efter flyttegoods på kun 8 sække bølgebrænde tur-retur. Der er også mørklægning nu, og foreningsfester skal slutte kl. 22. Det havde vi unge ikke altid lyst til, så det hændte, at der gik mundtlig besked til nogen af os: "Vi fortsætter i en af gårdenes vognporte", (der var givet tilladelse af ejeren) så var det en privat fest. På samme måde blev der afholdt sammenskudsfester.

*Mens Verner overtog fødegården, nedsatte Robert sig som vognmand.
Han startede "Nordfyns Turistfart" og kørte vidt og bredt omkring i nye busser.*

Verner Jensen overtager Bjergnæsgård i 1944

I 1944 kommer jeg hjem og overtager gården i forpagtning, bliver gift i 1946, og nu begynder for alvor den nye tid med mekanisering både ude og inde, der kommer frysehuse mange steder. Hestene forsvinder, koholdet og svineholdet stiger, og der bliver færre medhjælpere, udviklingen fortsætter, køer og svin bliver samlet i store enheder, og manden eller ejeren må selv passe bedriften.

Nu står atter en ny tids bonde på sin toft og lytter til lærkesang. Jeg har også stået på min toft og skuet over mark og enge, over fjorden til Kattegat og Fyns Hoved, det er det, der kan give en vis stemning ved at være bonde.

Bonden af i dag har trods alt stadig mange og lange arbejdsdage, og sikkert den samme arbejdsglæde ved at se det spire og gro frem, ligesom dem, der har oplevet driften fra det ret primitive og tunge til det fuldt mekaniserede. Jeg ser med taknemmelighed tilbage på sorger og glæder. Jeg har haft mange lykkelige stunder.

Verner Jensen 9.12.1987.

Beretningen har været bragt i bladet Lokalthistorisk Arkiv for Otterup Kommune, nr. 73, efteråret 2003. Digitaliseret til Nordfynsk.dk i august 2011 af Margit Egdal.